

capella silent um

Nyáresti varázs

2019. JÚNIUS 25., 19 ÓRA

RÁKOSPALOTAI EVANGÉLIKUS NAGYTEMPLOM

MŰSOR

PETR EBEN: CANTICO DELLE CREATURE, OP. 93

GIACOMO CARISSIMI: HISTORIA DI JEPHTE – PLORATE FILII ISRAEL

SZABÓ BARNA: SONG

PETR EBEN: PSALMI PEREGRINI

1. PSALMUS 120

2. PSALMUS 122

3. PSALMUS 130

4. PSALMUS 133

CIPRIANO DE RORE: MIA BENIGNA FORTUNA

CIPRIANO DE RORE: DATEMI PACE

CIPRIANO DE RORE: O SONNO – OV'È'L SILENTIO

DUBROVAY LÁSZLÓ: A HALÁL FÉLELMEI

PETR EBEN: STARODÁVNÉ ČAROVÁNÍ MILÉMU, OP. 17

CARLO GESUALDO: TENEBRAE RESPONSORIA – SEPULTO DOMINO

ROBERT SCHUMANN: JOHN ANDERSSON

ROBERT SCHUMANN: DER TRAUM

MANUEL DE FALLA: BALADA DE MALLORCA

SZABÓ BARNA: MILL-WHEEL'S SONG

Kérjük, a műsorszámok között ne tapsoljanak!

www.capellasilentium.com

PETR EBEN: CANTICO DELLE CREATURE

Assisi Szent Ferenc Naphimnusza, avagy a teremtmények himnusza a 13. század elején született. Legkorábbi forrása a 13. századi *338. Kódex*, amelyet az Assisiben található Szent Ferenc Szent Konvent könyvtárában őriznek. A vegyeskari művet 1987-ben komponálta Petr Eben cseh zeneszerző, a neerpelti Nemzetközi Ifjúsági Zenei Fesztivál felkérésére, a régi olasz szöveget felhasználva.

Altissimo, onnipotente, bon Signore,
tue so' le laude, la gloria et l'onore
et onne benedizione.

Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tiéd a dicséret, dicsőség és imádás,
És minden áldás.

Laudato si', mi' Signore, cum tucte le tue
creature,
spetialmente messer lo frate sole,

Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
Legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap,

lo quale è iorno; et allumini noi per lui.

Aki a nappalt adja és aki reánk deríti a te
világosságod.

Et ellu è bellu e radiante cum grande
splendore:
de te, Altissimo, porta significatione.

És szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:

A te képed, Fölséges.

Laudato si', mi' Signore, per sora luna e le
stelle:
in celu l'hai formate clarite, pretiose e belle.

Áldjon, Uram téged Hold néniénk
és minden csillaga az égnek;
Őket az égen alkotta kezéd fényesnek,
drágaszépnek!

Laudato si', mi' Signore, per frate vento
et per aere nubilo et sereno et omne tempo,
per lo qual'alle tue creature dai
sustentamento.

Áldjon, Uram, tégedet Szél öcsénk,
Levegő, felhő, jó és rút idő,
kik által élteted minden te alkotásodat.

Laudato si', mi' Signore, per sora acqua,
la quale è molto utile
et humile et casta.

Áldjon, Uram, tégedet Víz hugunk,
oly nagyon hasznos ő,
oly drága és alázatos.

Laudato si', mi' Signore, per frate focu,
per lo qual'enallumini la nocte;

Áldjon, Uram, Tűz bátyánk;
Vele gyújtasz világot éjszakán.

et ello è bello et robustoso iocundo et forte.

És szép ő és erős, hatalmas és vidám.

Laudato si', mi' Signore, per sora nostra
matre terra,
la quale produce diversi fructi con coloriti
fiori et erba.

Áldjon, Uram, téged Földanya néniénk,
Ki mindennemű gyümölcsöt terem,
füveket és színes virágokat.

Laudato si', mi' Signore,

Áldjon, Uram, nővérünk, a testi halál,

per sora nostra morte corporale,
da la quale null'homo vivente po skappare.

Aki elől élő ember el nem futhat.
Akik halálos bűnben halnak meg, jaj
azoknak,

Laudate et benedicete mi' Signore et
rengratiate,
servitelo cum grande humilitate.

(San Francesco d'Assisi)

Dicsérjétek Uramat és áldjátok,
És mondjatok hálát neki,
és nagy alázatosan szolgáljátok.

(Sík Sándor fordítása)

GIACOMO CARISSIMI: HISTORIA DI JEPHTE – PLORATE FILII ISRAEL

Giacomo Carissimi az oratórium műfajának egyik legjelentősebb képviselője volt. 15 mű maradt az utókorra oratórium vagy história megnevezéssel a mester névjegye alatt. Általában ószövetségi történeteket dolgozott fel bennük, latin nyelven.

Jefte története (Bírák könyve 11-12. rész): Izráel népe bálványimádás miatt az ammóniak kezére került. Szorult helyzetében a nép az Úrhoz kiáltott segítségül. Jefte volt a hadvezére Izráel seregének. Először békeköveteket küldött az ammóniak királyához, de mikor a háború elkerülhetetlenné vált, a csatába vonuló Jefte fogadalmat tett Istennek, hogy ha békességgel visszatér, ami elsőnek kijön a háza ajtaján, azt az Úrnak áldozza. A győztesen hazatérő Jefte elé elsőnek egyetlen lánya jött ki. Miután elmesélte neki, mit fogadott, a lány tudomásul vette, és csak annyit kért, hogy hadd vonulhasson félre a hegyekbe, hogy elsirassa szüzességét leánybarátaival. Jefte elengedte, majd két hónap után, mikor a lány visszatért betartották az Úrnak tett ígéretet. Szokássá lett Izráelben, hogy a leányai minden évben elvonultak dicsőíteni Jefte egyetlen gyermekét.

Carissimi oratóriumában a történet Jefte leányának búcsújával fejeződik be, előadásunkban az ez után következő zárókórust hallhatják.

Plorate filii Israel,
plorate omnes virgines,
et filiam Jephthe unigenitam
in carmine doloris lamentamini.

Sírjatok, Izráel gyermekei!
Sírjatok mind, ti szüzek!
És Jefte egyetlen lányáért
panaszos dalt énekeljete!

SZABÓ BARNÁ: SONG (2016)

A szerző így ír a darabról: „Így utólag nehéz eldönteni, a dalbéli dalnok az elválás melankóliájáról, az esetleges kegyes hazugságokról, vagy inkább egyfajta fájdaloműző, önvédelmi cinizmusról (-ból) énekel... A szerző eredeti olvasatában a szöveg bár ment' minden avítt szimbolizmustól, s abban a legnaivabb szószerintiség érvényesül, a zene alapján mindhárom fenti értelmezés helytálló lehet. John Donne verse, mindenesetre, gyönyörű.”

SOUL'S joy, now I am gone,
And you alone,
— Which cannot be, —
Since I must leave myself with thee,
And carry thee with me —
Yet when unto our eyes
Absence denies
Each other's sight,
And makes to us a constant night,
When others change to light ;
*O give no way to grief,
But let belief
Of mutual love
This wonder to the vulgar prove,
Our bodies, not we move.*

(John Donne)

Örömem, lelkem, ég veled,
Most elmegyek,
Mi nem lehet,
Hisz magam hagynám el veled,
S vinnélek önmagammal tégedet —
Mégis, amíg hiányunk
Szemüinktől megtagadja
Láttod- s láttomat,
Sötét éjszakát borítva ránk,
Míg másra napfényt tartogat,
*Te ne engedj a búnak,
Ó, de higgy szerelmet,
Kölcsönöst,
Hidd el ez egyszerű csodát:
Mi nem, csak testiünk áll tovább.*

(Szabó Barna fordítása)

PETR EBEN: PSALMI PEREGRINI

A zsidók a babiloni fogság után (Kr. e. 515-ben) új templomot építettek Jeruzsálemben, miután az elsőt korábban elpusztították. A másodikhoz zarándokolva keletkezett ez a tizenöt ének, A zsoltárok könyve 120-134. (119-133.) éneke, amelyeket a templommal való találkozásra készülve énekeltek. A Bibliában ezek a *Zarándokéneke* vagy *Grádicsok éneke* felirattal található meg.

A zarándokzsoltárok számozása a különböző fordítások miatt eltér. A római katolikusok a *Vulgata*, azaz a latin nyelvű bibliafordítás számozását használják, a protestánsok a héber számozást, ezért jelezzük mindkettőt a számozásnál. Petr Eben a zarándokzsoltárok közül négyet zenésített meg.

1. PSALMUS 120 [121/120. ZSOLTÁR]

Levavi oculos meos in montes,
unde veniet auxilium mihi.
Auxilium meum a Domino,
qui fecit coelum et terram.
Non det in commotionem pedem tuum
neque dormitet, qui custodit te.
Ecce non dormitabit neque dormiet,
qui custodit Israel.

Szememet a hegyekre emelem:
honnan jön segítségem?
Az Úr ad nekem segítséget,
aki az eget és a földet alkotta.
Ne engedje megintogni lábadat,
és ne szunnyadjon, aki téged őriz!
Bizony nem szunnyad és nem alszik,
aki Izraelt őrzi.

Dominus custodit te,
Dominus protectio tua super manum
[dexteram tuam.
Per diem sol non uret te
neque luna per noctem.
Dominus custodit te ab omni malo:
custodiat animam tuam Dominus.
Dominus custodiat introitum tuum et
[exitum tuum,
ex hoc nunc et usque in saeculum.

Az Úr a te őrződ,
az Úr oltalmaz téged, ő áll jobbod felől.

Nem árt neked nappal a nap,
sem éjszaka a hold.
Megőrzi téged az Úr minden bajtól,
megőrzi az Úr lelkedet,
Megőrzi az Úr jártadat-keltesed
most és mindörökké.

(Káldi-Neovulgáta bibliafordítás)

2. PSALMUS 122 [123/122. ZSOLTÁR]

Ad te levavi oculos meos,
qui habitas in caelis.
Ecce sicut oculi servorum,
in manibus dominorum suorum,
ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum
donec misereatur nostri.
Ad te levavi oculos meos,
qui habitas in caelis.

Hozzád emelem szememet,
aki az égben laksz.
Íme, mint a szolgák szeme
uruk kezére,
úgy tekint az Úrra, Istenünkre a mi szemünk,
míg rajtunk meg nem könyörül.
Hozzád emelem szememet,
aki az égben laksz.

(Káldi-Neovulgáta bibliafordítás)

3. PSALMUS 130 [131/130. ZSOLTÁR]

*/Speret Israel in Domino,
ex hoc nunc et usque in saeculum./*
Domine, non est exaltatum cor meum
neque elati sunt oculi mei.
Neque ambulavi in magnis
neque in mirabilibus super me.
Si non humiliter sentiebam,
sed exaltavi animam meam.
Sicut ablactatus est super matrem suam,
ita retributio in anima mea.
Speret Israel in Domino
ex hoc nunc et usque in saeculum.
/Speret Israel in Domino./

*/Bízzon Izrael az Úrban
most és mindörökké./*
Uram, nem fuvalkodik fel szívem,
és nem néz magasra szemem,
nem járok nagy dolgok után,
erőmet meghaladó csodák után,
hanem megnyugtattam
és elcsöndesítettem lelkemet.
Mint a gyermek anyja ölen,
mint a kisgyermek, olyan most a lelkem.
Bízzon Izrael az Úrban
most és mindörökké.
/Bízzon Izrael az Úrban./

(Káldi-Neovulgáta bibliafordítás)

4. PSALMUS 133 [134/133. ZSOLTÁR]

Ecce nunc benedicite Dominum,
omnes servi Domini:
Qui stas in domo Domini,
in atriis domus Dei nostri;

In noctibus extollite manus vestras in sancta
et benedicite Dominum.
Benedicat te Dominus ex Sion,
qui fecit cælum et terram.

Íme, most áldjátok az Urat,
ti mind az Úrnak szolgálói,
akik az Úr házában álltok,
Istenünk házának csarnokaiban
(éjszakánként).

Emeljétek föl kezeteket a szentély felé,
s áldjátok az Urat.
Áldjon meg téged a Sionról az Úr,
aki az eget és a földet alkotta.

(Káldi-Neovulgáta bibliafordítás)

CIPRIANO DE RORE: MIA BENIGNA FORTUNA

Cipriano de Rore madrigálja (1557) Petrarca egy sestináján alapszik, két versszakot két részben megzenésítve. A 12 elhangzó verssor közül az első négy jeleníti meg a boldog múltat, mely később „váratlanul kín lett”. A váltás ezúttal egybeesik a homofon szakasz lezárultával.

Monteverdi *seconda pratica* névvel illette azt a 16. századi kompozíciós szemléletet, amikor a szöveg hordozta érzelem felülírja a zeneelmélet szabályait és a szövegkifejezés érdekében a zenei szövet szokatlan, olykor szabálytalan fordulatokat is felvonultat. Erről szóló írásában többek közt Rorét is megemlíti az ehhez hasonló törekvések úttörőjeként.

Ebben a madrigálban találkozunk hagyományosnak mondható szófestésekkel: ilyen a *boldog* hármas lüktetésű megjelenítése; a melizma, hajlítás a *fénylő nappalok* derűjének kifejezésére, a *csöndes éjeket* ábrázoló hosszabb ritmusértékek, a *sóhajok* súlytalanul elillanó megfogalmazása.

Jelen vannak azonban olyan fordulatok (felugró nagyszext, a korban meglehetősen ritka *asz* hang alkalmazása, keresztállások), melyek a században általánosan origóként tekintett palestrinai ellenpont előírásait felrúgva ábrázolják a vágyott halált és a szerelmes elbeszélő keserűségét.

Mia benigna fortuna e 'l viver lieto
i chiari giorni e le tranquille notti
e i soavi sospiri e 'l dolce stile
che solea resonar in versi e rime
volti subitamente in doglia e 'n pianto
odiar vita mi fanno e bramar Morte.

Kegyes sorsom, meg életem, a boldog,
A fénylő nappalok s a csöndes éjek,
A könnyű sóhajok s az édesebb nyelv,
melyen fölcsendült annyi, annyi vers, dal:
váratlanul kín lettek s perzselő könny,
az élet: undor, s vágyam: az Enyészet.

Crudel, acerba, inesorabil Morte,
cagion mi dài di mai non esser lieto,
ma di menar tutta mia vita in pianto,
e i giorni oscuri et le dogliose notti.
I miei gravi sospir' non vanno in rime,
e 'l mio duro martir vince ogni stile.
(*Francesco Petrarca, Canzoniere CCCXXXII*)

Kérlelhetetlen, szörnyü, zord Enyészet,
miattad nem leszek sohase boldog,
és életem miattad egy-merő könny,
felhősek napjaim, kízóok az éjek,
nehéz sóhajtásaimból nem terem dal,
s kegyetlen gyötrődéseimre nincs nyelv.
(*Csorba Győző fordítása*)

CIPRIANO DE RORE: DATEMI PACE

A négyszólamú *Datemi pace* (1557) nemcsak kétrészsége okán, de a szövegválasztás alapján is Willaert hatását mutatja. Rore mesterének *Musica nova* című, meghatározó gyűjteménye nagyrészt a *trecento* korabeli költő verseit zenésíti meg. Igaz, Petrarca a 16. században amúgy is népszerű a madrigálszerzők körében, miközben saját századából csupán egyetlen Petrarca-megzenésítés maradt fenn (Jacopo da Bologna tollából). A szonett első négy sora indulatos homofóniában ölt alakot Rorénál. Csak a második szakasz számonkérő hangvételekor (*E tu, mio cor*) esik szét a zenei anyag sűrű polifóniává. A teljes madrigál jellegzetes példája Rore sajátos metrumkezelésének: a szöveg értelmezése és hangsúlyai mindent felülírnak, a lüktetés kizárólagos meghatározójává válnak.

Datemi pace, o duri miei pensieri:
non basta ben ch'Amor, Fortuna et Morte
mi fanno guerra intorno e 'n su le porte,
senza trovarmi dentro altri guerrieri?

Vad gondolataim, nyughassatok már!
Nem elég, hogy Halál, Fortuna s Ámor
kívül s a kapuknál dühöng? A váron
belül is kártékony had háborog rám.

Et tu, mio cor, anchor se' pur qual eri,
disleal a me sol, che fere scorte
vai ricettando, et se' fatto consorte
de' miei nemici sí pronti et leggieri?

S te, szívem, az vagy most is, aki voltál:
csak hozzám hűtlen. Tűröd, hogy tanyádon
bősz hordák szálljanak meg; rosszra bátor
s gyors ellenségeimmel összefogtál.

In te i secreti suoi messaggi Amore,
in te spiega Fortuna ogni sua pompa,
et Morte la memoria di quel colpo

Ámor titkai csak benned születnek,
s bomlik ki Fortuna sok diadalma,
s itt őrzi a Halál ama csapásnak

che l'avanzo di me conven che rompa;
in te i vaghi pensier' s'arman d'errore:
perché d'ogni mio mal te solo incolpo.
(*Francesco Petrarca, Canzoniere CCLXXIV*)

emlékét, mely maradt erőm befalja;
ábrándjaim miattad tévelyegnek:
hát téged tartlak mindenért hibásnak.
(*Csorba Győző fordítása*)

CIPRIANO DE RORE: O SONNO – OV'È'L SILENTIO

Az 1557-ben megjelent négyszólamú madrigál szövegében halványan megjelenik az alvás és a halál jól ismert párhuzama. Rore mestere, Willaert szokása szerint az *O sonno* is két részből áll. A hagyománynak megfelelően az *ottava* (a szonett első nyolc sora) alkotja az első részt, a két tercina pedig a második részt. A darab eleje az éj nyugalmat híven illusztrálva homofon szerkesztésű, míg a *seconda parte* (2. rész) elején rövid, páratlan metrumú szakaszt követően megjelenik a *fugge* ('menekül') szó obligát, apró értékeket használó, imitatív – azaz egymást utánzó, követő szólamokat alkalmazó – megjelenítése.

O sonno, o della queta, umida, ombrosa
notte placido figlio; o de' mortali
egri conforto, oblio dolce de' mali
si gravi, ond' è la vita aspra e noiosa;

soccorri al cor omai, che langu' e posa
non have, e queste membra stanch' e frali
solleva: a me ten vola, o sonno, e l'ali
tue brune sovra me distendi e posa.

Ov'è 'l silentio che'l dì fugge e'l lume?
E i lievi sogni, che con non secure
vestigia di segurti han per costume?

Lasso, ch'invan te chiamo, e queste oscure
e gelide ombre invan lusingo. O piume
d'asprezza colme! O notti acerb' e dure!

(Giovanni della Casa?)

Ó alvás, a nyugodt, nyirkos, árnyas éj
békés gyermeke, a nyomorult halandók
vigasza, édes feledtetője a súlyos rosszaknak,
melyek az életet keserűvé és unalmassá teszik,

segítsd hát meg szívemet, melynek sem
csitulása, sem nyugalma; megfáradt, kimerült
tagjaimat emeld meg: repülj hozzám, ó álom,
terjeszd és borítsd fölém barna szárnyaid.

Hol a csend, melytől menekül nappal és fény?
És a gyengéd álmok, melyek bizonytalan
léptekkel szoktak követni téged?

Jaj, hiába hívlak, s e sötét
és jeges árnyaknak hiába hízelgek. Keserűséget
lengő tollak, kegyetlen és kemény éjek!

DUBROVAY LÁSZLÓ: A HALÁL FÉLELMEI

Dubrovay László kórusművét a Liszt Ferenc Kamarakórus mutatta be Párkai István vezetésével az 1960-as évek végén. A darab három részre tagolódik: az elsőben elhangzik a szöveg, a halál félelmeinek feszültségét hordozó kíséretben, a második rész egy fuga, a harmadik pedig egy korál. Nehéz hangzásban észlelni, de valójában az egész darab rafináltan egy E tonalitás köré épül. A szerző '97-ben revideálta a darabot, ez a változat hangzik el műsorunkban. Az erdélyi népi szöveg, amire a mű íródott, egy halotti szertartás szövege a 95. zsoltár végéből.

Megkönyékeztek engem a halál félelmei,
És az ő fájdalmi körülvettek engem.
Hallván szózatát, ne váljon oly keménnyé szívetek,
Mint atyáitok, kik mit láttak, mégse hittének.
(A halál félelmi körülvettek engem.)
Negyven évig a pusztában éltek ők hitetlenül,
Kánaánba nem jutának vétkek büntetéséül.
(A halál félelmi körülvettek engem.)

PETR EBEN: STARODÁVNÉ ČAROVÁNÍ MILÉMU

A *Varázsige a kedves megigézésére* című darab műfaja kis kantáta három női – két szoprán, egy alt – szólóhangra és vegyeskarra. Koncertünkön németül hangzik el, ám népi szövege Északkelet-Morvaországból (Csehország keleti részéről) származik és Szent Iván éjszakájához kötődik, amely a szerelem, a termékenység és a megtisztulás éjszakája.

Petr Eben egyik legkedveltebb és legismertebb világi műve ez, amelyet 1957-ben komponált.

Leuchte, leuchte, du mein lieber junger
Morgen, doch du, klarer Tau des Himmels,
fall nicht nieder, und du, helle Sonne, o geh
nicht auf, o scheine nicht auf Berge, nicht in
Täler und nicht auf den Kreuzweg!

Sonne, Sonne, scheine nur allein auf den
lieben Allerliebsten mein, der von Gott mir
ist gegeben, der mir soll im Herzen leben.

Sonne, o Sonne mein, scheine auf den
Liebsten und wenn du ihn siehst, so
entflamme das Herz ihm, auf daß er fürder
könne nimmer essen, nimmer trinken,
nimmer schlafen, nimmer fröhlich sein,
mach, daß er nimmermehr könne ruhig
schlafen, nimmer in Fröhlichkeit leben! Soll
nur an mich denken, soll zu mir sich lenken.

Eine Stunde soll ihm keine Stunde sein, die
lieb ihm waren, sollen lieb ihm nimmer sein,
die eigne Schwester sei ihm nicht mehr
Schwester, und sein Bruder sei ihm nicht
mehr Bruder, seine Mutter nicht mehr
Mutter und sein Vater nicht mehr Vater!

Ragyogj, ragyogj, piros arcú, friss hajnal, de
te, ezüst harmatgyöngy, még ne hullj le, de
te, arany napfény, ó, még ne süss, ó, ne süss,
ne süss hegyre, sem a völgybe, sem a
keresztútra!

Napfény, napfény; ne süss máshová, csak az
édesegy kedvesre, rá, akit Isten rendelt
nékem, aki él szívemben régen.

Szép Nap, ó szép Napom, keresd meg a
kedvest és őt, hogyha látod, gyűjtsd lángra a
szívét, hogy jól ne essék néki sem az étel,
sem a korty víz, sem az álom, sem a vigasság,
tedd, neki ne legyen soha nyugodt álma, már
soha vígan ne éljen! Gondoljon már csak
rám, térjen mindig hozzám.

Nyugodt perce többé soha ne legyen, és kit
szeretett eddig, mind feledje el, a húga többé
sose legyen húga, bátyja többé sose legyen
bátyja, anyja sose legyen anyja, apja sose
legyen apja!

Nichts soll ihm lieb mehr sein auf der Welt,
als nur die Eine, die ihm auserkorn. Sie soll
ihm lieb sein, mehr als alles in der Welt, als
die schönen Jungfräulein, als die Witwen
ohne Zahl, als die Frauen allzumal, über alle
Königinnen in der Welt, alle Kaiserinnen,
über Gold und Edelstein, Honig seim und
Diamant.

Hinter Bergen weilt er, soll geschwind sie
überschreiten, wenn uns Wasser trennt, soll
geschwind er's überqueren, und wenn ihn
Gitter von Eisen halten, soll er sie
geschwind zerbrechen, brechen.

Zögern nimmer soll er und sich nicht
verweilen, soll nur immer zu mir eilen.

Mást ne szeressen már a Földön, csak az
Egyetlent, kit a sors néki szánt. Őt szeresse
csak, jobban, mint bárki mást, jobban
hamvas szűzeknél, jobban gazdag özvegynél,
jobban bármely asszonynál, jobban minden
hercegnőnél, császárnőnél, jobban, mint az
aranyat, mint a drágakőt, gyémántnál is
jobban őt.

Hogyha köztünk hegy áll, mássza át és
gyorsan jöjjön, hogyha köztünk víz áll, ússza
át és gyorsan jöjjön és hogyha börtönnek
rácsa köztünk, azt is zúzza szét és gyorsan
jöjjön.

Akárhová visz az útja, hozzám érjen, hozzám
siessen, ne késsen és hozzám elérjen.

(Nádas Katalin fordítása)

CARLO GESUALDO: TENEBRAE RESPONSORIA – SEPULTO DOMINO

A Gesualdo által 1611-ben megjelentetett *Tenebrae responzóriumok* című gyűjtemény egy zsoltár és egy himnusz mellett 27 responzóriumot tartalmaz: nagycsütörtökre, nagypéntekre és nagyszombatra egyaránt 9-9 kompozíciót. A szövegek végigkísérik a passió történetét.

Az általunk énekelt *Sepulto Domino* a gyűjtemény utolsó nagyszombati responzóriuma, ugyanott fejezi be a passió történetét, mint Schütz és Bach Máté passiója is: a főpapok Pilátus elé járulnak, hogy kérjék a sír őriztetését, nehogy Jézus holttestét a tanítványai ellophassák, és elhíresztelhessék, hogy harmadnapon feltámadt, ahogy ígérte.

Sepulto Domino, signatum est
monumentum,
Volventes lapidem ad ostium
monumenti,
Ponentes milites qui custodirent illum.

Accedentes principes sacerdotum
ad Pilatum, petierunt illum.

Az urat eltemették, lezárták a sírt,
egy hatalmas követ görgettek
a bejárat elé.
Katonákat helyeztek oda,
hogy őrizzék.
A főpapok Pilátus elé járultak,
kérelmi őt.

ROBERT SCHUMANN: JOHN ANDERSON (2. VERZIÓ) OP. 145 No. 14

Burns 31 évesen, 1791-ben írta megindító versét az öregedő John Anderson szerelmének szemszögéből. A nő, 9 gyermekes Burns költeményében idősödő asszony szól őszülő férjéhez: tiszta érzelem, szép visszaemlékezés, megindítóan személyes hangvétel. Schumann első megzenésítése (Op. 67) ismertebb. A ma elhangzó, harmóniailag merészebb második változat a *Romanzen und Balladen* III. füzetéből (1849-1851) való.

John Anderson, mein Lieb!
wir haben uns gesehen,
wie rabenschwarz dein Haar,
die Stirne glatt und schön,
Nun Glätte nicht und Locke
der schönen Stirne blieb,
doch segne Gott dein schneeig Haupt,
John Anderson, mein Lieb!

John Anderson, mein Lieb!
wir klommen froh bergauf
und manchen heitern Tag
begrüßten wir im Lauf!
Nun abwärts Hand in Hand,
froh wie's bergauf uns trieb,
und unten sel'ges Schlafengeh'n,
John Anderson, mein Lieb!

(Robert Burns)

John Anderson, szívem, John
kezdetben, valaha
hajad koromsötét volt
s a homlokod sima.
Ráncos ma homlokod, John,
hajad leng deresen,
de áldás ősz fejedre,
John Anderson, szívem.

John Anderson, szívem, John,
együtt vágtunk a hegynek,
volt víg napunk elég, John,
szép emlék két öregnek.
Lefelé ballagunk már
kéz-kézben csöndesen,
s lent együtt pihenünk majd,
John Anderson, szívem.

(Szabó Lőrinc fordítása)

ROBERT SCHUMANN: DER TRAUM OP. 146 No. 18

Az álom című Uhland-vers három miniatűr strófában ábrázolja a szerelem gyógyító, életet adó gyönyörűségét és az elmúltával beálló dermesztő magányt. Megzenésítése híven követi a költemény sorszerkezetét: minden sorhoz két zenei ütem járul a Schumann-műben. A második versszak sorainak ritmusa azonban jelentősen eltér a másik két stróféától: az érzelmi fokozás (a két *küßten sich* és a *fest* szó kitárulkozása) kibillenti medréből az addigi egyszerű deklamációt.

A darab a *Romanzen und Balladen* IV. kötetében jelent meg 1849-ben.

Im schönsten Garten wallten
Zwei Buhlen Hand in Hand,
Zwo bleiche, kranke Gestalten,
Sie saßen ins Blumenland.

A leggyönyörűbb kertben kóborolt
két szerető kéz a kézben,
két sápadt, beteges alak,
ültek a virágok közt.

Sie küßten sich auf die Wangen
Und küßten sich auf den Mund,
Sie hielten sich fest umfangen,
Sie wurden jung und gesund.

Megcsókolták egymás arcát,
megcsókolták egymás száját,
szorosan ölelték egymást,
együtt váltak erőssé és fiatallá.

Zwei Glöcklein klangen helle,
Der Traum entschwand zur Stund;
Sie lag in der Klosterzelle,
Er fern in Turmes Grund.

Két harangocska csendült fényesen,
az álom szertefoszlott tüstént;
Egyikük a kolostorcellában pihent,
másikuk messze a torony mélyén.

(Ludwig Uhland)

MANUEL DE FALLA: BALADA DE MALLORCA

De Falla néhány hónapra elköltözött Palma városába, Mallorca szigetére, ahol annak idején Chopin és kedvese, George Sand is időzött. Ekkor írta egyetlen kórusművét, a *Balada de Mallorcát*, amely Chopin op. 38 F-dúr balladájának átdolgozása kórusra. Ezt Chopin majdnem száv évvel korábban, szintén Mallorcán komponálta. De Falla megtartotta a dallamot, a harmonizálást és a szerkezetet is, de az énekhangra transzformálás következtében a ballada egy egészen más oldalát mutatja kóruson.

A szöveg egy katalán költő, Jacinto Verdaguer tollából származik, és a Baleár-szigetek létrejöttéről ír. A szigetcsoport öt szigetből áll, ezek közül a három legnagyobb, Mallorca, Menorca és Ibiza keletkezését meséli el.

A la vora-vora del mar on vigila
omplia una verge son cànter d'argila,
mirant-se en la font.

A tengerhez közel
egy hajadon töltötte agyagkorsóját,
és a tükörképét bámulta a forrásban.

Son peu de petxina rellisca en la molsa
i a trossos lo cànter s'enfonsa rodolant;
del plor que ella feia, la mar,

Fehér lába megcsúszott a mohás talajon,
A korsó pedig elgurult és elsüllyedt:
A könnyekből, amit elhullajtott, a
tenger,
ami eddig nyugodt volt,
Most keserűen hullámozott.

que era dolça,
tornava amargant.

No és molt si sospira quan veu
les esberles
del canteret d'or!

Igazolta a sóhajait, amikor meglátta
darabokban
az ő aranyos korsóját;

La mar de'n dolia; les pren en sa falda,
i al maig, per plantar-hi,
demana un roser;

A tenger elszomorodott a látványtól,
keblére vette a darabokat,

Per bres la conquilla de Venus los dóna,
i al maig, per plantar-hi,
demana un roser;

Odaadta ringatni Vénusz tengeri
kagylójának,
És kért Májustól egy rózsakertet,
Ahova elültetheti őket.

Tres eren los testos, tres foren les illes;
les illes en flor del mar!

Három darab volt az aranyos korsó
három volt a sziget,
S a szigetek virágba borultak.

SZABÓ BARNA: MILL-WHEEL'S SONG (2017)

Shelley verse, a Malomkerék dala pihenőként szolgál a programot jellemző szenvedélyek után. A természeti állóképet blues-szerű zene festi, a férfikar osztinátója segít belehelyezkedni a malomkerék hangjának monotóniájába. Szabó Barna a darabról: „Rövid, kisszabású, egy harmatgomba árt(alm)atlanságát mutató tétel, csöppnyi blues, falatnyi *Twin Peaks*-be (David Lynch) mártott perui bocicsokoládé.”

A widow bird sate mourning for her love
Upon a wintry bough;
The frozen wind crept on above,
The freezing stream below.

A téli fán gyászolva üldögél
egy özvegy nagy madár;
fölötte fagy leng, lassu szél,
és lenn a víz megáll.

'There was no leaf upon the forest bare,
No flower upon the ground,
And little motion in the air
Except the mill-wheel's sound.

A síkos föld kopár, virága jég,
fagy járja át a fát,
csönd van, csak egy malomkerék
suhog a légen át.

(Percy Bysshe Shelley)

(Radnóti Miklós fordítása)

A CAPELLA SILENTIUM 2009-ben alakult Várkonyi Tamás vezetésével, azzal a céllal, hogy az a cappella kórusirodalom elfeledett szépségeit felkutassa és megszólaltassa korszaktól, stílusoktól függetlenül; a zenetörténet rejtett összefüggéseit, kölcsönhatásait, zeneszerzők alkotásainak kapcsolatát izgalmas és újszerű szövegkörnyezetben bemutassa a mai hallgató számára. Repertoárján mintegy kétszáz mű szerepel, amelyeket mintegy ötven koncerten adott elő, tizenöt tematikus műsor keretében. Bár a versenyeken szereplés nem tartozik fő céljai közé, az első három évben két nemzetközi versenyen is megmérettette magát. Alig egy évvel megalakulása után, a 2010-ben megrendezett bécsi Schubert Versenyen elnyerte a kötelező mű legjobb előadásáért járó különdíjat, valamint továbbjutott a legjobboknak fenntartott nagydíjas versenyre. Két évvel később pedig, 2012 októberében a vegyeskari kategória második helyén végzett Riminiben, ahol a legjobb kamarakórusnak járó különdíjat is neki ítélte a zsűri.

A CAPELLA SILENTIUM TAGJAI:

Csernyik Balázs Ferenc

Csipes Zoltán

Deák Anna

Fábián Sára

Försönits András

Karsa Ilona

Kérges Dániel

Középešsy László

Mészáros Ágnes

Mészáros Mátyás

Sipos Ferenc

Stippinger Anita

Szablics Karolin

Terray Boglárka

Részletes koncertlista, repertoár és egyéb információk:

www.capellasilentum.com